

KS. WOJCIECH GÓRALSKI
Płock

RUCH SYNODALNY W POLSCE PO SOBORZE WATYKAŃSKIM II

I

Instytucja synodu: diecezjalnego, prowincjonalnego i plenarnego, sięgająca swymi początkami pierwszych stuleci istnienia Kościoła, wciąż pozostaje niezastąpionym narzędziem reformy i odnowy Kościoła. Potwierdził to Sobór Watykański II¹, inicjując zarazem nową erę w dziejach zgromadzeń synodalnych. Znamionuje ją szereg zupełnie nowych, nieznanych dotąd właściwości synodu. Synody posoborowe, w odróżnieniu od synodów tradycyjnych, odznaczają się przede wszystkim większym nachyleniem duszpasterskim uchwał końcowych, udziałem w obradach także wiernych świeckich, sposobem przygotowania synodu oraz czasem jego trwania². Stanowią zarazem szeroki i wartki strumień, poprzez który nauka Vaticanum II dociera do szerokiego kręgu wszystkich nią zainteresowanych, zwłaszcza do laikatu. To dzięki zgromadzeniom synodalnym podejmuje się wielorakie próby „przełożenia” doktryny soborowej na konkretne działania duszpasterskie. Synodalna refleksja nad przesłaniem Soboru owocuje z reguły obszernymi uchwałami

¹ Zob. Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, nr 36.

² Zob. E. S z t a f r o w s k i, *Synod diecezjalny w doktrynie soborowej i jej wyraz w posoborowych synodach polskich*, „Prawo Kanoniczne”, 30(1987), nr 1-2, s. 62; W. G ó r a l s k i, *Wprowadzenie do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce*, Lublin 1991, s. 249; t e n ż e, *Czy synody są nadal szansą dla Kościoła?*, „Homo Dei”, 61(1992), nr 1-2, s. 3; t e n ż e, *Instytucja synodu w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, „Prawo Kanoniczne”, 31(1988), nr 3-4, s. 35-44; H. M a r k w i c a, *Synod diecezjalny*, [w:] *Bóg. Człowiek. Świat. Ilustrowana encyklopedia dla młodzieży*, Katowice 1991, s. 265.

końcowymi, stanowiącymi w każdym przypadku wyraz troski o właściwe „odczytanie” myśli soborowej.

Zapoczątkowany na Zachodzie Europy posoborowy ruch synodalny szybko objął również Polskę, stając się tutaj swoistym fenomenem eklezjalnym. Aktywność w tym zakresie, obejmująca liczne Kościoły partykularne, stwarza korzystny klimat do podejmowania odnowy własnych struktur, form duszpasterzowania, stylu sprawowania tej posługi czy przeżywania powołania chrześcijańskiego.

W podjętym opracowaniu chodzi jedynie o zwiąże zasygnalizowanie dotychczasowego dorobku synodalnego Kościoła w Polsce po Soborze Watykańskim II.

II

Pierwszym synodem, który odbył się w Polsce po Soborze Watykańskim II, był synod w ł o c ł a w s k i. Został on zwołany przez biskupa wrocławskiego Antoniego Pawłowskiego do Włocławka na czas od 6 do 9 listopada 1967 r.³ W dniu 21 września 1967 r. nastąpiło pierwsze powiadomienie o postanowieniu zwołania zgromadzenia synodalnego⁴. Komisja synodalna została ustanowiona już wcześniej, bo w 1960 r., ale w październiku 1967 r. uległa reorganizacji i dopiero wówczas doprowadziła do końca prace wcześniej prowadzone, a przerwane z konieczności trwaniem Soboru. Promulgacja uchwał synodalnych miała miejsce 9 listopada 1967 r.⁵

Dotarcie z problematyką synodu do szerszych kręgów było możliwe dzięki rozсланej ankiecie, w której zachęcano także do wypowiedzi dotyczących religii, moralności i Kościoła – w tych sprawach, których ankieta nie poruszała. Ankieta ta została wysłana 3 grudnia 1966 r. ze wskazaniem terminu odpowiedzi do 2 lutego 1967 r.⁶ „Poza zaadresowaniem ankiety także i do świeckich praca synodu wrocławskiego była tradycyjna, tzn. ograniczała się do komisji synodalnej, w której brali udział wyłącznie duchowni. Katolicy

³ Zob. *Prawodawstwo Kościoła w Polsce 1961-1970*, red. T. Pieronek, t. II: *Ustawodawstwo diecezjalne*, z. 4, Warszawa 1974, s. 181-182.

⁴ Tamże, s. 168-170.

⁵ Por. T. P i e r o n e k, *Posoborowe synody diecezjalne*, [w:] *Służyć prawdzie i miłości*, red. J. Kowalski, Częstochowa 1984, s. 393.

⁶ Zob. *Prawodawstwo Kościoła w Polsce 1961-1970*, s. 171-172.

świeccy nie znaleźli jeszcze miejsca w tym synodzie”⁷. W ramach przygotowania do synodu zostały wydane także liczne dekrety i zarządzenia bpa Antoniego Pawłowskiego⁸.

Prace synodu odbywały się podczas czterech sesji plenarnych. Na pierwszym spotkaniu (6 listopada 1967 r.) nastąpiło uroczyste rozpoczęcie prac w katedrze. Podczas tego spotkania odbyły się: ingres biskupa diecezjalnego, uroczysta Msza święta oraz pierwsza uroczysta sesja plenarna. W czasie dwóch kolejnych dni odbyły się posiedzenia dyskusyjne w gmachu Seminarium Duchownego, Msza święta koncelebrowana oraz druga uroczysta sesja plenarna. Dnia 9 listopada 1967 r., po posiedzeniach plenarnych, miała miejsce ostatnia sesja plenarna⁹. Uchwały synodalne zostały zatwierdzone przez biskupa diecezjalnego podczas ostatniej sesji plenarnej, a weszły w życie z dniem 1 stycznia 1968 r.¹⁰

Zamiarem bpa Antoniego Pawłowskiego, twórcy pierwszego synodu wrocławskiego, było wprowadzenie w życie diecezji wskazań Soboru Watykańskiego II, o ile pozwolą na to warunki¹¹. Jednakże mimo tak doniosłych planów synod nie upowszechnił wielu nowości soborowych. Fakt ten można niewątpliwie próbować tłumaczyć tym, iż synod wrocławski odbył się w niespełna dwa lata po zakończeniu Soboru, a przecież teksty soborowe dopiero wówczas docierały do Polski¹².

Układ treściowy uchwał synodalnych nawiązuje całkowicie do form tradycyjnych. O katolikach świeckich statuty mówią bardzo nieśmiało, poświęcając im zaledwie kilkanaście postanowień zatytułowanych „Katolicy świeccy ze szczególnym uwzględnieniem pracowników kościelnych”¹³. Mówi się tam m.in. o małżonkach chrześcijańskich¹⁴, ale raczej ze wskazaniem wyłącznie na ich obowiązki. Wzmianki o Soborze są bardzo nieśmiałe i mimo uprzednich planów, brak ostatecznie w uchwałach synodu Rady Kapłańskiej i Dusz-

⁷ P i e r o n e k, *Posoborowe synody diecezjalne*, s. 395.

⁸ Zob. *Prawodawstwo Kościoła w Polsce 1961-1970*, s. 175-181.

⁹ Tamże, s. 190.

¹⁰ Tamże, s. 192.

¹¹ Tamże, s. 169.

¹² P i e r o n e k, *Posoborowe synody diecezjalne*, s. 393.

¹³ *Statuty synodu diecezjalnego we Wrocławku*, [w:] *Prawodawstwo Kościoła w Polsce 1961-1970*, nr 11-125.

¹⁴ Tamże, nr 119.

pasterskiej¹⁵. Mimo to synod włocławski porusza tematy ważne dla życia diecezji.

Pierwszy rozdział uchwał wspomina o prawach i obowiązkach duchowieństwa. Następnie omawiane są obowiązki i uprawnienia duchownych związane ze stanowiskami kościelnymi. Dotyczy to Kurii Diecezjalnej, Seminarium Duchownego, kapituł oraz proboszczów, wikariuszy, rektorów kościołów i kapelanów. Dużo miejsca poświęcono osobom zakonnym oraz prawom i obowiązkom osób świeckich. Rozdział II, poświęcony sakramentom świętym, wskazuje na potrzebę korzystania z nich, podkreśla ich ogromną rolę w życiu każdego chrześcijanina oraz zwraca uwagę na kapłana jako szafarza, wskazując przy tym na warunki wymagane do sprawowania sakramentów. Rozdział III uchwał synodu traktuje o życiu liturgicznym w diecezji, następnie zwraca uwagę na miejsca święte, jakimi są kościoły i cmentarze. Rozdział IV wskazuje z kolei na potrzebę właściwego i owocnego przepowiadania słowa Bożego oraz gruntownej katechizacji, dostosowanej do potrzeb współczesnego świata. W rozdziale V uregulowano sprawę administracji majątkiem kościelnym oraz funkcjonowania budynków kościelnych.

Drugim synodem po Soborze Watykańskim II był I synod p o z n a ń s k i, zainicjowany w 1968 r. Już w 1966 r. abp Antoni Baraniak zawiadomił papieża Pawła VI o zamiarze zwołania I synodu poznańskiego i otrzymał specjalne błogosławieństwo apostolskie¹⁶. Abp Baraniak zwołał synod dekretem z dnia 8 maja 1968 r. z okazji tysiąclecia istnienia biskupstwa poznańskiego. Sesje synodu odbyły się w dniach: 4 czerwca, 12 września i 12 października 1968 r., a dekret promulgacyjny został podpisany przez rządzącego archidiecezji 14 października 1970 r., zastrzegając na trzy miesiące okres *vacatio legis*¹⁷. Owocem prac tego synodu jest 1289 statutów synodalnych, 38 aneksów i bogata dokumentacja synodalna. Synod poznański był niewątpliwie ważnym krokiem w kierunku recepcji Soboru Watykańskiego II w Polsce. Zwołaniu tego zgromadzenia przyświecały dwa cele: po pierwsze – miał on przynieść ludowi Bożemu umocnienie w wierze, po drugie – miał w życiu codziennym ugruntować chrześcijańską miłość¹⁸.

¹⁵ P i e r o n e k, *Posoborowe synody diecezjalne*, s. 395.

¹⁶ Zob. *Statuty archidiecezjalnego synodu poznańskiego*, Poznań 1972, s. VI-VIII i XIII.

¹⁷ Tamże, s. XVI.

¹⁸ Zob. P i e r o n e k, *Posoborowe synody diecezjalne*, s. 396.

Przebieg prac synodalnych był raczej tradycyjny, z wyjątkiem tego, że wnioski i sugestie na synod, oprócz księży, nadeszła także laikat katolicki. Materiał, posegregowany w sekretariacie synodu, trafił do dziesięciu komisji synodalnych, które zredagowały projekty uchwał, przesyłając do uściślenia i uzupełnienia Komisji Koordynacyjnej i Statutowej; ta z kolei przedstawiła projekt uchwały Komisji Głównej, składającej się z biskupa diecezjalnego i biskupów pomocniczych, do zatwierdzenia. Tak sporządzone uchwały zostały przedstawione do konsultacji całemu duchowieństwu diecezjalnemu. Po uwzględnieniu nadesłanych uwag otrzymały one formę ostateczną¹⁹. W synodzie udział wzięli także katolicy świeccy. Uchwały końcowe zostały promulgowane 14 października 1971 r., z mocą obowiązującą od dnia 15 stycznia 1971 r.

Treść uchwał synodalnych wyraźnie uwzględnia postanowienia Soboru Watykańskiego II i przybliżyła wiele nowych soborowych pojęć, jak np. „wspólnota”, „dialog”, „ekumenizm”. Wprowadza też do archidiecezji Radę Kapłańską i Radę Duszpasterską oraz Parafialną Radę Apostolską²⁰. Treść uchwał synodu poznańskiego ma przede wszystkim charakter duszpasterski. Materiał ściśle pastoralny zajmuje jedną trzecią całości. Arcybiskup poznański, akcentując podczas trzeciej sesji synodalnej duszpasterskie znamię synodu, stwierdził: „Można by powiedzieć, że ta cecha przejawia się jak kosztowna nić złota przez wszystkie rozdziały naszego synodu”²¹.

W strukturze treściowej poszczególnych statutów synodalnych na pierwszym miejscu znajduje się rozdział pt. „Duszpasterzowanie Ludu Bożego”. Zwraca się tutaj uwagę na wiele płaszczyzn duszpasterstwa przez wskazanie na rozległe obszary działalności kapłańskiej, jakimi są rodzina i jednostki. Wyrazem tego jest duszpasterstwo stanowe, grupowe i specjalistyczne. Dział drugi statutów synodu podejmuje temat głoszenia Ewangelii, co wyraża się w potrzebie przepowiadania słowa Bożego oraz katechizacji wśród wiernych. Część trzecia wprowadza w wielkie bogactwo uświęcającego działania sakramentów oraz wskazuje na pozasakramentalne spotkanie z Chrystusem i wartość śpiewu w życiu Kościoła. Dział czwarty mówi z kolei o roli Maryi w życiu parafii i oddawaniu Jej czci. Dział piąty, w odpowiedzi na soborowe wezwanie, podkreśla misyjny charakter Kościoła²², postawę wobec religii

¹⁹ Por. *Statuty archidiecezjalne synodu poznańskiego*, s. 538.

²⁰ Tamże, s. 245-246.

²¹ Tamże, s. 517.

²² Zob. Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus*.

niechrześcijańskich²³ oraz ekumenizmu²⁴ i apostołatu świeckich²⁵. Dość obszerny jest dział szósty, traktujący o głównych instytucjach archidiecezji, urządach terenowych i środowiskach kapłańskich. Zwraca się tutaj uwagę na formację kapłańską i potrzebne do tego środki. Dział siódmy dotyczy miejsc świętych oraz pomocy życia kościelnego.

Oceniając dorobek treściowy synodu poznańskiego kard. Stefan Wyszyński, prymas Polski, napisał: „Szczególnie doniosły jest punkt wyjścia synodu: Lud Boży ogarnięty ramionami świętej rodziny parafialnej. Wnioski płynące z tego ujęcia decydują o całej nowoczesności środowiska wzajemnego oddziaływania nadprzyrodzonego organizmu parafialnego [...] Można przytoczyć wiele przykładów z projektu synodu, świadczących o nowoczesności i głębokiej perspektywie myślowej tego dzieła”²⁶.

Kolejny synod diecezjalny odbył się w G d a ń s k u. Został on zwołany dekretem bpa Lecha Kaczmarka w dniu 6 sierpnia 1973 r.²⁷. Sesje synodalne odbyły się w dniach: 25 września, 26 października, 27 listopada i 20 grudnia 1973 r., a dekret promulgacyjny statutów został podpisany 20 grudnia 1973 r. z mocą obowiązującą od 20 marca 1974 r.²⁸ Można więc powiedzieć, że był to synod krótki. Jego statuty, powstałe w wyniku pracy wielu komisji synodalnych²⁹, zostały przedłożone Diecezjalnej Radzie Duszpasterskiej, Radzie Kapłańskiej, wszystkim kapłanom i licznym wiernym świeckim w celu uzyskania możliwie pełnego obrazu aktualnej sytuacji duszpasterskiej. W synodzie gdańskim brało udział 32 audytorów świeckich. Osoby świeckie jednak nie należały do żadnej komisji³⁰. Statuty synodu zawarte zostały w 688 punktach i w 50 aneksach. Całość materiału podzielono na tzw. schematy, stanowiące rozdziały tekstu statutów.

Głównym celem synodu gdańskiego było unowocześnienie duszpasterstwa w myśl dokumentów Soboru Watykańskiego II. Punkt wyjścia dotyczył analizy dotychczasowych form duszpasterstwa w tamtejszej diecezji³¹. Ponieważ

²³ Zob. Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich *Nostra aetate*.

²⁴ Zob. Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*.

²⁵ Zob. Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*.

²⁶ Statuty archidiecezjalnego synodu poznańskiego, s. X.

²⁷ Por. Statuty II synodu gdańskiego, Gdańsk-Oliwa 1976, s. 278-279.

²⁸ Tamże, s. 5.

²⁹ Zob. P i e r o n e k, *Posoborowe synody diecezjalne*, s. 398.

³⁰ Tamże, s. 286-287.

³¹ Zob. Statuty II synodu gdańskiego, s. 6.

jedną z idei przewodnich Soboru Watykańskiego II było zagadnienie dojrzałej wiary w życiu współczesnego człowieka, synod poświęcił jej dużo miejsca, szczególnie tam, gdzie jest mowa o posłudze słowa Bożego, liturgii oraz katechizacji dzieci, młodzieży i dorosłych. Uchwały synodalne omawiają rolę i zadania, obowiązki i przywileje duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, jak również katolików świeckich. Wskazują też na różne formy oddziaływania duszpasterskiego, począwszy od posługi słowa Bożego, przez liturgię oraz sakramenty święte, katechizację, aż do różnych rodzajów duszpasterstwa stanowego i specjalistycznego, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki duszpasterstwa diecezji gdańskiej, która ma w dużej mierze profil morski. „Statuty synodalne odsyłają często do Vaticanum II jako do inspiracji synodu”³².

Statuty omawianego synodu – jak już wspomniano – zostały ujęte w schematy, wśród których każdy ma swój ściśle określony temat. Schemat pierwszy dotyczy spraw związanych z funkcjonowaniem duchowieństwa diecezjalnego. Zwraca się tutaj szczególną uwagę na uczestnictwo kapłanów w potrójnej funkcji Chrystusa, współpracę z biskupem i innymi kapłanami oraz życie duchowe księdza³³. Schemat drugi mówi o życiu zakonnym, zwracając uwagę na specyfikę zakonów i zgromadzeń zakonnych męskich i żeńskich. Katolikom świeckim został poświęcony schemat trzeci, liczący 15 statutów³⁴. W schemacie czwartym poruszono temat przepowiadania słowa Bożego. Mówi się więc tutaj o kazaniach, rekolekcjach, misjach i środkach społecznego przekazu. Schemat piąty dotyczy wychowania chrześcijańskiego, które realizuje się w rodzinie i poprzez katechezę. Jednym z najbardziej obszernych jest schemat szósty, traktujący o liturgii. Zawarte są w nim sprawy związane z życiem liturgicznym w parafii, którego wyrazem jest udział w sakramentach świętych³⁵. Następnie podane są wytyczne, które mają pomagać w szafowaniu sakramentów, a także wskazania w przedmiocie pogrzebów i cmentarzy oraz kultu Matki Bożej w parafii. W schemacie siódmym widać wielkie bogactwo i różnorodność duszpasterstwa diecezji gdańskiej, łącznie z cechami charakterystycznymi dla tego Kościoła. Struktury duszpasterskie są tematem schematu ósmego i skupiają się wokół Unii Biskupiej, Rady Diecezjalnej

³² P i e r o n e k, *Posoborowe synody diecezjalne*, s. 399.

³³ *Statuty II synodu gdańskiego*, s. 12-16.

³⁴ Tamże, s. 34-37.

³⁵ Chodzi tu o Eucharystię, chrzest, bierzmowanie, sakrament pokuty, namaszczenia chorych, kapłaństwo i małżeństwo.

i Rady Parafialnej³⁶, diecezjalnych instytucji wychowawczych i naukowo-kulturalnych, dekanatów, parafii oraz administracji dóbr kościelnych³⁷.

Kolejny synod posoborowy to III synod archidiecezji warszawskiej. Zasadniczym motywem i zarazem celem jego zwołania była konieczność takiego zorganizowania pracy duszpasterskiej, by mogła ona nadążać za potrzebami czasu i przemianami społeczno-kulturalnymi. Synod został zainicjowany przez prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego dekretem z dnia 6 lutego 1971 r. Powołanie Głównej Komisji Synodalnej nastąpiło dekretem z dnia 12 lutego 1971 r.³⁸, a powołanie 7 Komisji Synodalnych – 31 maja 1971 r.³⁹ Uczestnicy zgromadzenia synodalnego odbyli 9 sesji plenarnych: 10 i 16 maja, 7 czerwca 1973 r.⁴⁰, 27 września, 10, 16 i 30 października oraz 15 listopada. Synod zakończył się dziewiątą sesją 28 grudnia 1973 r.⁴¹

Podczas pierwszej sesji plenarnej powołano prezydium i przedstawiono porządek obrad. Podczas drugiej został przedłożony projekt pt. „Przekazywanie prawdy Bożej”. Trzecia sesja zastanawiała się nad schematem pt. „Duszpasterstwo liturgiczne”. Na czwartej omawiano schemat pt. „Posłannictwo katolików świeckich”, piąta zaś przedłożyła Komisji projekt schematu zatytułowany „Instytuty zakonne w służbie Kościoła”. W czasie szóstej sesji został omówiony schemat „Życie i posługa kapłanów”, siódma z kolei była poświęcona debacie o duszpasterstwie liturgicznym. Ósma sesja synodalna skoncentrowana była nad poprawionymi schematami Komisji: „Przekazywanie prawdy Bożej”, „Instytuty zakonne w służbie Kościoła warszawskiego”, „Posłannictwo katolików świeckich”, „Wspólnota Ludu Bożego w diecezji i parafii”. Podczas dziesiątej sesji nastąpiło uroczyste zakończenie zgromadzenia synodalnego⁴².

W obradach synodu udział brali przedstawiciele różnych stanów, warstw społecznych i zawodów. Liczba wszystkich uczestników wynosiła 150 osób⁴³. Uchwały III synodu warszawskiego zostały promulgowane dekretem

³⁶ Chodzi tu o Radę Kapłańską, Radę Duszpasterską i Duszpasterską Radę Parafialną.

³⁷ Zob. *Statuty II synodu gdańskiego*, s. 124-128.

³⁸ *Trzeci synod archidiecezji warszawskiej*, Warszawa 1975, s. 211-212.

³⁹ Tamże, s. 212-216.

⁴⁰ Tamże, s. 217.

⁴¹ Tamże, s. 234-235.

⁴² Zob. tamże, s. 236-251.

⁴³ Tamże, s. 208-209.

z dnia 12 września 1974 r., z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 1975 r.⁴⁴

Treść uchwał synodu wynikała z chęci pogłębienia teologicznej nauki o Kościele. Wszak Sobór Watykański II podkreślił więź tegoż Kościoła ze światem i wskazał nowe perspektywy pracy duszpasterskiej⁴⁵. Synod miał charakter teologiczno-duszpasterski. Jego zasadnicze tematy to: życie diecezji i parafii, przekazywanie prawdy Bożej, duszpasterstwo liturgiczne, życie i posługa kapłanów, instytuty zakonne w służbie Kościoła oraz posłannictwo świeckich. Część pierwsza uchwał synodu akcentuje posłannictwo Kościoła i podkreśla jego zasadnicze kierunki odnowy; następnie przedstawia warunki pracy duszpasterskiej i jej zadania. Część druga mówi o wspólnocie ludu Bożego w diecezji i parafiach; zawiera się w następujących grupach tematycznych: teologiczno-prawna struktura wspólnoty diecezjalnej; zasadnicze zadania życia religijnego; parafia; główne kierunki troski duszpasterskiej; kapłani i ich współpracownicy; warunki żywotności parafii; postawa ekumeniczna i misyjna; służba dla Kościoła i narodu; Matka Boża w życiu wspólnoty parafialnej. Część trzecia dotyczy ważnego aspektu pracy kapłańskiej, jakim jest przekazywanie prawdy Bożej. Zwraca się tutaj uwagę na homiletyczne przekazywanie orędzia zbawienia i jego rodzaje. Powinno być ono poprzedzone odpowiednim przygotowaniem kaznodziejskim. Dużo miejsca poświęca się katechizacji, jej zadaniom i programowi, organizacji pracy katechetycznej oraz formacji katechetów i środkiem pomocnym w jej uprawianiu. W części czwartej uchwał podstawowym zagadnieniem jest życie liturgiczne w parafii. Życie i posługa kapłanów jest natomiast tytułem części piątej. Statuty tej części wskazują na potrzebę wspólnoty życia i pracy kapłańskiej, współpracy dekanalnej kapłanów oraz na posługę duszpasterską w parafii. Podkreślają też rolę dekanalnych referentów duszpasterstwa oraz odpowiednią postawę kapłana wobec potrzeb świata. Część szósta uchwał synodu warszawskiego traktuje o bardzo ważnym aspekcie życia Kościoła, jakim są instytuty zakonne i świeckie. Troska grup synodalnych skupia się tutaj wokół określenia właściwej działalności tychże instytutów dla dobra diecezji. Ostatnia część uchwał (siódma), w myśl zaleceń Soboru Watykańskiego II, mówi o posłannictwie katolików świeckich⁴⁶. Zwraca się tutaj uwagę na wychowanie do apostołstwa, a także wskazuje się na rodzinę jako podstawową komórkę dbającą

⁴⁴ Tamże, s. 5.

⁴⁵ Zob. Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*.

⁴⁶ Zob. *Trzeci synod archidiecezji warszawskiej*, s. 177-207.

o rozwój religijny człowieka. Ważną sprawą jest udział katolików w życiu społecznym poprzez aktywność we wszystkich dziedzinach życia. Uchwały synodalne polecają ponadto tworzenie parafialnych Rad Duszpasterskich⁴⁷, nie wspominają natomiast w ogóle o Diecezjalnej Radzie Duszpasterskiej ani o Radzie Kapłańskiej⁴⁸.

W 1974 r. został zwołany przez bpa Herberta Bednorza synod diecezji k a t o w i c k i e j, który trwał do 1975 r.⁴⁹ Aby dobrze przygotować się do synodu, prace przygotowawcze prowadziły komisje, podkomisje i zespoły studyjne. Równoległe z tą inicjatywą w całej diecezji miał miejsce pewien proces duszpasterski, którego celem było zaangażowanie w prace synodu szerokich rzesz wiernych. Proces ten realizował się poprzez dyskusje nad zagadnieniami synodalnymi w parafialnych Radach Duszpasterskich. Wyniki dyskusji były przekazywane komisjom, podkomisjom lub zespołom studyjnym⁵⁰. Synod katowicki poszerzył więc płaszczyznę konsultacji uchwał synodalnych o bardzo szerokie grono ludzi świeckich⁵¹.

Uczestnikami sesji plenarnych zgromadzenia synodalnego byli duchowni wskazani przez Kodeks Prawa Kanonicznego⁵² lub mianowani przez ordynariusza diecezji oraz katolicy świeccy. Synod odbył szereg sesji informacyjnych i sześć kilkudniowych sesji plenarnych. Pierwsza sesja plenarna odbyła się 14 i 15 oraz 21 i 22 grudnia 1974 r., a następne w dniach: 25-26 stycznia i 1-2 lutego 1975 r., 5-6, 12-13 kwietnia 1975 r., 31 maja i 1, 7, 8 czerwca 1975 r., 27-28 września i 4-5 października 1975 r., 8-9 i 15 listopada 1975 r.⁵³ Na pierwszej sesji została podjęta dyskusja nad schematem dotyczącym liturgii świętej. Podczas drugiej omówiono zagadnienia wiary i jej przekazu. Trzecia z kolei zajęła się problematyką małżeństwa i rodziny, na czwartej zajęto się trzema schematami dotyczącymi zakonów żeńskich, powołań duchownych i przygotowania do kapłaństwa. Piąta sesja synodalna roz-

⁴⁷ Tamże, s. 49.

⁴⁸ Zob. P i e r o n e k, *Posoborowe synody diecezjalne*, s. 401.

⁴⁹ Zob. H. B e d n o r z, *I Synod Diecezji katowickiej*, „Znak”, 28(1976), nr 7, s. 919-936.

⁵⁰ Zob. t e n ż e, *Synod katowicki a inne synody współczesne*, „Znak”, 25(1973), nr 2, s. 153-169.

⁵¹ S. B i s t a, *Synod pastoralny – niebezpieczeństwo czy przejaw samoświadomości Kościoła. Refleksje na marginesie I Synodu Diecezji katowickiej*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 6(1973), s. 179.

⁵² Zob. kan. 443 KPK 1983.

⁵³ Zob. *Wiara, modlitwa i życie w Kościele Katowickim. Uchwały I synodu diecezji katowickiej*, Katowice-Rzym 1976, s. IX-X.

patrzyła aż siedem schematów, wśród których czterem można przypisać szczególnie doniosłe znaczenie: posługa kapłanów, apostołstwo świeckich, formy strukturalne duszpasterstwa i ekumenizm. Ostatnia, szósta sesja dotyczyła omówienia dwóch schematów: sprawy młodzieży oraz trzeźwości jako podstawowego zadania rodziny⁵⁴. Dekret promulgujący I synodu diecezji katowickiej pochodzi z dnia 23 listopada 1975 r. Uchwały synodalne zyskały moc obowiązującą od dnia 25 czerwca 1976 r.

Treść postanowień synodu katowickiego wyrosła nie tylko z troski o Kościół na Śląsku, o jego teraźniejszość i przyszłość, ale także z poczucia odpowiedzialności za wszystkich ludzi. Mimo że w swojej dokumentacji synod nie nazwał się pastoralnym, można śmiało powiedzieć, iż takim rzeczywiście był. Jego treść została usystematyzowana w trzech częściach, zatytułowanych kolejno: „Wiara i jej przekaz w Kościele katowickim”; „Kult i modlitwa w Kościele katowickim”; „Życie i działalność duszpasterska w Kościele katowickim”⁵⁵. Najobszerniejsza jest część trzecia – zawiera problematykę małżeństwa i rodziny, włączając w ten nurt rozważań sprawy dotyczące osób samotnych, ludzi starych, chorych oraz niewidomych, głuchych i umysłowo niedorozwiniętych. Podkreśla się tu także troskę o trwałość węzła małżeńskiego i w sposób zdecydowany wypowiada się przeciw aborcji.

W dziedzinie struktur kościelnych synod wprowadził w życie diecezji Parafialne Rady Duszpasterskie, podobne rady w dekanatach, Diecezjalną Radę Duszpasterską oraz Radę Kapłańską. Osobne rozdziały uchwał końcowych poświęcono środkom społecznego przekazu, apostołstwu świeckich i ekumenizmowi. Dokumenty synodalne w swojej treści zawierają szereg oryginalnych rozwiązań i postanowień na temat czasu wolnego, turystyki i sportu czy duszpasterstwa w nowych osiedlach mieszkaniowych.

Duszpasterski synod archidiecezji k r a k o w s k i e j odbył się w latach 1972-1979. Prace synodalne trwały więc siedem lat, nie licząc przygotowań. Synod został zapoczątkowany przez kard. Karola Wojtyłę, metropolitę krakowskiego, a zakończony przez jego następcę kard. Franciszka Macharskiego, przy udziale Ojca świętego Jana Pawła II. Kard. Karol Wojtyła, pragnąc, aby idee synodu i nauka Soboru Watykańskiego II dotarły, o ile to możliwe, do całej diecezji, zaproponował utworzenie tzw. synodalnych zespołów studyjnych. Członkowie tych grup, zarówno księża jak

⁵⁴ Tamże, s. 294-296.

⁵⁵ P i e r o n e k, *Posoborowe synody diecezjalne*, s. 404.

i świeccy, spotykali się systematycznie w swoim gronie na modlitwie, czytaniu Pisma świętego i na rozmowach dotyczących życia Kościoła. Synodalne zespoły studyjne powstawały na zasadzie pełnej dobrowolności, najczęściej z inicjatywy księży, którzy zapraszali do współpracy znane sobie osoby lub też wszystkich chętnych, ogłaszając w świątyniach zamiar utworzenia zespołu w parafii⁵⁶.

Synod archidiecezji krakowskiej miał charakter pastoralny, wyrósł z nauki Soboru Watykańskiego II, a warunkiem uczestnictwa w nim było przyjęcie i realizacja wskazań soborowych. Oficjalne otwarcie synodu nastąpiło 8 maja 1972 r. Ogromną rolę w tym synodzie odegrały osoby świeckie.

Na przebieg synodu złożyło się 14 zebrań plenarnych, odbytych w następujących terminach: 8 maja 1972 r., 8 maja 1973 r., 8 maja 1974 r., 8 maja 1975 r., 8 maja 1976 r., 7 maja i 3 grudnia 1977 r., 8 maja, 14 października i 16 grudnia 1978 r., 3 marca, 8 maja oraz 8 czerwca 1979 r.⁵⁷ Gdy następcą kard. Karola Wojtyły na stolicy krakowskiej został abp Franciszek Macharski, dekretem z dnia 1 marca 1979 r. wznowił pracę synodu⁵⁸. Uchwały synodalne zostały promulgowane przez abpa Franciszka Macharskiego 8 maja 1979 r. w uroczystość św. Stanisława biskupa, patrona archidiecezji krakowskiej.

Treść uchwał synodu archidiecezji krakowskiej jest określona jako duszpasterska, i *de facto* synod ten – jak już nadmieniono – można ocenić jako pastoralny. W troskę o Kościół włączył on wielu katolików świeckich⁵⁹. Punktem wyjścia dla dokumentów synodu jest nauka Soboru Watykańskiego II o uczestnictwie całego ludu Bożego w potrójnym posłannictwie Chrystusa: nauczycielsko-prorockim, kapłańskim i pastersko-królewskim, co pozwoliło na ukazanie właściwego miejsca i pola działania w Kościele, nie tylko dla duchownych, ale i dla wiernych świeckich. Całość dokumentów końcowych została podzielona na trzy części. Po wstępie o charakterze teologicznym, wskazującym na dużą rolę Kościoła partykularnego, krótkim rysie historycznym archidiecezji i bardzo zwięzłym opisie aktualnej sytuacji Kościoła krakowskiego, rozpoczyna się część pierwsza. Zwraca się tu uwagę na uczestnictwo wiernych archidiecezji krakowskiej w posłannictwie prorocko-nauczycielskim Jezusa Chrystusa. Podkreśla się następnie konieczność właściwego i ra-

⁵⁶ Tamże, s. 406.

⁵⁷ Tamże, s. 407.

⁵⁸ Zob. *Duszpasterski synod archidiecezji krakowskiej 1972-1979*, t. 1: *Przebieg prac synodalnych. Dokumenty synodu*, Kraków 1985, s. 142-143.

⁵⁹ Zob. P i e r o n e k, *Posoborowe synody diecezjalne*, s. 410.

dykalnego głoszenia słowa Bożego oraz pielęgnowania wiary w rodzinie chrześcijańskiej. Dużo uwagi poświęca się katechizacji oraz roli teologii w kształtowaniu życia wiary. Posługę instytutów zakonnych i działalność misyjną uważa się za doniosłe dziedziny życia apostołskiego archidiecezji. Część druga uchwał wspomina o uczestnictwie wiernych w godności kapłańskiej Chrystusa. Najważniejszym źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego jest Eucharystia i jej właściwe przeżycie. Podkreśla się rolę sakramentów chrztu i bierzmowania – jako wprowadzających w świętość chrześcijańską oraz znaczenie sakramentu pokuty – jako partycypację człowieka w Chrystusowym zwycięstwie nad grzechem. Sakrament namaszczenia chorych ukazano jako współuczestnictwo człowieka w cierpieniu Jezusa i Jego zwycięstwie nad śmiercią. Mówi się także o sakramencie kapłaństwa i małżeństwa oraz o potrzebie uświęcenia czasu. Część trzecia poświęcona jest rodzinie jako miejscu rozwoju wiary, potrzebie zrozumienia problemów dzieci i młodzieży, a także pilnej potrzebie rozwijania apostołstwa miłości oraz roli Maryi w życiu człowieka.

Zwołanie synodu gnieźnieńskiego zapowiedział kard. Stefan Wyszyński, arcybiskup gnieźnieński i warszawski, prymas Polski, dnia 5 czerwca 1976 r.⁶⁰, ale dekret otwarcia prac synodalnych nosi datę 29 marca 1978 r. Udział katolików świeckich na synodzie był nieliczny. Oprócz Komisji Głównej, na której spoczywał główny ciężar przygotowania schematów synodalnych, działało 9 komisji problemowych, a dokumenty synodalne były prezentowane podczas ośmiu plenarnych sesji, które odbyły się w dniach: 21 maja, 10 czerwca, 16 września, 9 października, 17 i 20 listopada oraz 16 grudnia 1980 r. i 3 lutego 1981 r. Dekret promulgacyjny II synodu gnieźnieńskiego został podpisany w Warszawie przez ciężko już chorego Prymasa Polski dnia 16 maja 1981 r., z datą obowiązywalności uchwał od 2 lutego 1982 r.⁶¹

Ukierunkowaniem synodu archidiecezji gnieźnieńskiej było to, by „przemysśleć, przemodlić i przepracować podstawowe dążenia Chrystusa i Kościoła, tak je uwydatnić, by stały się pociągającą siłą do budowania Kościoła archidiecezjalnego gnieźnieńskiego”⁶². W informacji o synodzie powiedziano, że

⁶⁰ Zob. *Prace Prymasa Polski w 1980 roku*. „Wiadomości Archidiecezji Gdańskiej”, 1981, nr 7-8, s. 185-191; *Biuletyn Prasowy Sekretariatu Prymasa Polski*, n. 14(76) 167; 29(80) 692; 42(80) 978; 46(80) 1118; 1(81) 11; 6(81) 139; 8(81) 181.

⁶¹ Zob. B. P i a s e c k i, *Ostatnie dni Prymasa Tysiąclecia*, Rzym 1982, s. 68.

⁶² Zob. J. D y d u c h, *Świeccy w pracach i dokumentach synodu krakowskiego*

jego treść ma być o charakterze wyraźnie duszpasterskim. „Uchwały synodu w ośmiu rozdziałach zajęły się zagadnieniami tworzenia wspólnoty, najpierw między Bogiem a ludźmi, a następnie wspólnoty hierarchicznej poprzez posługę liturgiczną, przepowiadanie Słowa Bożego, wychowanie do apostołstwa, kościelną działalność charytatywną, duszpasterstwo rodzin i parafie”⁶³.

Dnia 22 czerwca 1983 r. w katedrze na Wawelu w obecności papieża Jana Pawła II zakończono I synod prowincji krakowskiej (obejmującej archidiecezję krakowską oraz diecezje: katowicką, częstochowską, tarnowską, kielecką). Prace wstępne zostały rozpoczęte w 1973 r., ale Komisja Koordynacyjna zebrała się dopiero 28 października 1975 r.⁶⁴ Statuty synodalne zostały podzielone na dwie części: pierwszą zatytułowano „Rzeczywistość Metropolii Krakowskiej”, drugą – „Wskazania i postanowienia”.

Treść synodu prowincjalnego wypływała z głównego celu, jaki sobie to zgromadzenie postanowiło. Chodziło o podjęcie przez wszystkie diecezje metropolii wspólnego działania dla pogłębienia wiary i ożywienia życia religijnego dokumentami Soboru Watykańskiego II⁶⁵.

Statuty synodalne podzielone są na dwie części. W pierwszej, pt. „Rzeczywistość metropolii krakowskiej”, poruszone zostały tematy: wspólnota Kościołów partykularnych, żywe dziedzictwo tradycji oraz aktualna sytuacja „życia z wiary”. Druga część, pt. „Wskazania i postanowienia”, zwraca uwagę na liturgię, pobożność chrystologiczną i mariologiczną, formację, życie i posługę kapłanów, zakony, parafię, katechizację, duszpasterstwo młodzieży, małżeństw i rodziny, apostołstwo świeckich, duszpasterstwo środowisk zawodowych i grup specjalnych, duszpasterstwo charytatywne, środki społecznego przekazu, PAT w Krakowie oraz struktury prowincji krakowskiej.

1971-1979, „Znak”, 35(1983), nr 7, s. 1126-1145; W. G ó r a l s k i, *Synod krakowski. „Chrześcijanin w Świecie”*, 18(1986), nr 8-9, s. 207-213; Por. S z t a f r o w s k i, *Synod diecezjalny w doktrynie soborowej*, s. 61-75; Por. K. W o j t y ł a, *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II*, Kraków 1972, s. 293-302; Por. T. P i e r o n e k, *Duszpasterski synod archidiecezji krakowskiej*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, 32(1979), numer specjalny, s. 16-25; por. S. W i l k a n o w i c z, *Doświadczenia synodu krakowskiego*, „Znak”, 35(1983), nr 7, s. 1111-1125.

⁶³ Zob. P i e r o n e k, *Posoborowe synody diecezjalne*, s. 413.

⁶⁴ Por. T. P i e r o n e k, *Pierwszy synod prowincji krakowskiej*, „Tygodnik Powszechny”, 1983, nr 25. (z 11 IX), s. 2.

⁶⁵ Tamże.

Dnia 8 czerwca 1985 r. nastąpiło uroczyste zakończenie II synodu⁶⁶ diecezji Lubelskiej⁶⁷. Prace wstępne rozpoczęły się 26 listopada 1975 r., kiedy to biskup lubelski Bolesław Pylak powołała Komisję Główną, ustanawiając jej przewodniczącym bpa Zygmunta Kamińskiego⁶⁸. Do czynności przygotowawczych przystąpiono w 1977 r., właściwe zaś prace rozpoczęły się 21 czerwca 1980 r. sesją informacyjną, po której odbyły się cztery sesje plenarne. Na pierwszej, 16 kwietnia 1983 r., dyskutowano nad schematem „O liturgii”; na drugim, 3 marca 1984 r., omawiano schemat dotyczący apostołstwa świeckich i kapłanów; na trzeciej sesji, 19 stycznia 1985 r., dyskutowano nad schematem „O katechezie i o strukturach pastoralnych”. Na ostatniej, czwartej sesji, 1 czerwca 1985 r., omówiono schematy dotyczące przepowiadania, zakonów i duszpasterstwa⁶⁹. „Po dokonaniu przez Komisję Koordynacyjną-Redakcyjną ostatniej redakcji projektu uchwał synodu i po zaaprobowaniu jej przez Biskupa Lubelskiego, tenże prawodawca – w myśl kan. 466 KPK – promulgował Uchwały II Synodu Lubelskiego dekretem z 8 XII 1987 r., w uroczystość Niepokalanego Poczęcia NMP. Termin wejścia w życie uchwał bp Bolesław Pylak powiązał w dekreście promulgacyjnym z chwilą ogłoszenia ich drukiem⁷⁰”.

Drugi synod lubelski pracował pod hasłem „Odnowa osób, struktur, form życia i działania w Kościele lubelskim”⁷¹. Materiały synodu zostały ujęte w ośmiu rozdziałach: I. „Przepowiadanie słowa Bożego”; II. „Posługa katechetyczna”; III. „Życie liturgiczne”; IV. „Kapłani diecezjalni”; V. „Posługa instytutów zakonnych”; VI. „Apostolat świeckich”; VII. „Struktury duszpasterskie”; VIII. „Działalność pastoralna”. Treści poszczególnych rozdziałów zostały potraktowane bardzo szczegółowo (np. w rozdziale pierwszym – o przepowiadaniu słowa Bożego – spotykamy następujące podrozdziały: teologia przepowiadania, formy przepowiadania – homilijne, ewangelizacyjne, katechizmowe, głosiciel słowa Bożego, słuchacz słowa Bożego, zalecenia wykonawcze⁷²).

⁶⁶ Pierwszy miał miejsce w 1928 r.

⁶⁷ Zob. *II synod diecezji lubelskiej 1977-1985*, Lublin 1988, s. 224.

⁶⁸ Został on zastąpiony w 1984 r. przez bpa Piotra Hemperka.

⁶⁹ *II synod diecezji lubelskiej*, s. 224.

⁷⁰ Zob. W. G ó r a l s k i, [rec.] *II Synod diecezji lubelskiej 1977-1985*, Lublin 1988, „Miesięcznik Pastorski Płocki”, 74(1989), nr 9, s. 348.

⁷¹ Zob. *II synod diecezji lubelskiej*, s. 8.

⁷² Tamże, s. 11-23.

Uchwały synodalne kładą duży nacisk na znaczenie i rolę laikatu, wskazują także na jego konkretne możliwości (np.: „Czas wolny nie może być wolny od miłości i spełniania podstawowych obowiązków względem otoczenia. Dlatego należy negatywnie oceniać postawy tych, którzy szukają rozrywki zawsze poza własnym środowiskiem rodzinnym, bądź nieustannie ślęczą przed telewizorem”)⁷³.

Drugi synod diecezji częstochowskiej został uroczystie zapowiedziany przez biskupa częstochowskiego 28 grudnia 1975 r. Właściwe rozpoczęcie obrad nastąpiło w 1976 r., a ich zakończenie w 1986 r.⁷⁴ Prace nad synodem, przerwane śmiercią bpa Stefana Bareły, zostały wznowione przez następnego biskupa częstochowskiego – Stanisława Nowaka⁷⁵. Tenże biskup pragnął, aby wzorem w realizacji uchwał synodalnych była Maryja, stąd hasłem synodu były słowa: „Chrystus światłem, Maryja wzorem”⁷⁶. W ramach synodu odbyły się trzy sesje plenarne: 7 i 14 czerwca 1976 r. oraz 24 maja 1986 r.⁷⁷

Pierwsza sesja synodalna dotyczyła powołania chrześcijańskiego i głoszenia Ewangelii; druga została poświęcona kultowi Bożemu w Kościele częstochowskim oraz powołaniu świeckich w partykularnym Kościele częstochowskim; trzecia dotyczyła dwóch tematów: „Kapłani w Kościele częstochowskim” i „Wewnętrzna organizacja Kościoła częstochowskiego”. Synod został zakończony 23 listopada 1986 r. Jego uchwały weszły w życie 1 stycznia 1987 r.⁷⁸

Tematyka synodu częstochowskiego została podzielona na kilka ciągów tematycznych. Najpierw więc synod wskazał na wartość powołania chrześcijańskiego oraz konieczność głoszenia Ewangelii. Kult Boży w Kościele częstochowskim oraz życie Ewangelią mówią o konieczności troski o liturgię i duszpasterstwo. Wiele miejsca poświęcono następnie kapłanom. Mówi się tutaj o powołaniu kapłańskim i formacji do kapłaństwa. Końcowa część statutow synodalnych traktuje o wiernych świeckich w Kościele częstochowskim,

⁷³ Tamże, s. 158.

⁷⁴ *Drugi synod diecezji częstochowskiej. Chrystus światłem, Maryja wzorem*, Częstochowa 1987, s. 7-9.

⁷⁵ Tamże, s. 10.

⁷⁶ Tamże, s. 309-310.

⁷⁷ Tamże, s. 306-316.

⁷⁸ Tamże, s. 21.

instytutach życia konsekrowanego i wewnętrznej organizacji Kościoła częstochowskiego.

IV synod diecezji t a r n o w s k i e j, który rozpoczął się w 1981 r., a zakończył w 1986 r., został zapoczątkowany przez biskupa tarnowskiego Jerzego Ablewicza dnia 11 listopada 1982 r.⁷⁹ „Uroczyste zakończenie tego zgromadzenia miało miejsce 13 III 1986 r., a więc dokładnie w 200-tną rocznicę powstania diecezji”⁸⁰. Synod ten odbywał się pod hasłem „Na obraz Kościoła powszechnego”. Pracę synodu stanowiły sesje plenarne. Pierwsza odbyła się 14 czerwca 1982 r. w bazylice katedralnej w Tarnowie. Dalsze sesje plenarne miały miejsce w dniach: 19 grudnia 1983 r., 13 lutego 1984 r., 15 grudnia 1984 r., 16 marca 1984 r.⁸¹ Podczas ostatniej sesji plenarnej biskup diecezji dokonał promulgacji statutów synodalnych i dołączonych do nich aneksów, podpisując dekret o zamknięciu czwartego synodu diecezji tarnowskiej i zatwierdzeniu jego uchwał. Weszły one w życie 8 września 1986 r., w uroczystość Patronki diecezji – Najświętszej Maryi Panny w Tajemnicy Jej Narodzenia⁸².

Statuty czwartego synodu tarnowskiego zostały podzielone na trzy części. Księga pierwsza, pt. „Przepowiadanie”, mówi o kaznodziejstwie, katechizacji, środkach społecznego przekazu, działalności misyjnej, sprawie stosunku Kościoła tarnowskiego do ateizmu, laicyzacji i obojętności oraz roli ekumenizmu w życiu diecezji tarnowskiej. Księga druga, pt. „Uświęcanie”, traktuje o sakramentach świętych, roku liturgicznym, modlitwie Kościoła, pogrzebie chrześcijańskim, służbie liturgicznej, śpiewie i muzyce sakralnej, miejscach kultu i sztuce sakralnej oraz o sanktuariach. Ostatnia, trzecia księga, pt. „Wspólnota i posługiwanie”, obejmuje następujące tematy: struktury hierarchiczne Kościoła tarnowskiego, duchowieństwo diecezjalne, przygotowanie do kapłaństwa i powołanie, uczestnictwo świeckich w życiu Kościoła, duszpasterstwo małżeństw, rodzin, młodzieży, grup zawodowych, apostołstwo miłości miłosiernej, pracownicy parafialni, dobra doczesne w zbawczej misji Kościoła.

⁷⁹ *IV synod diecezji tarnowskiej. Ad imaginem Ecclesiae universalis (Lumen gentium 23)*. Tarnów 1990, s. 314.

⁸⁰ W. G ó r a l s k i, *IV synod diecezji tarnowskiej*, „Miesięcznik Pastorski Płocki”, 75(1990), nr 11, s. 429.

⁸¹ Tamże, s. 428.

⁸² Tamże, s. 428-429.

Prace synodu k o s z a l i ń s k o - k o ł o b r z e s k i e g o trwały od 1985 do 1990 r. Zwołanie tego zgromadzenia zapowiedział biskup diecezji Ignacy Jeż listem pasterskim z dnia 6 września 1985 r.⁸³ Na całość prac synodalnych złożyło się siedem następujących sesji: 10 maja 1986 r.; 23 lutego 1987 r., 17 listopada 1987 r., 15 czerwca 1988 r., 13 lutego 1989 r., 9 grudnia 1989 r. Na sesji pierwszej podano stan prac już wykonanych oraz plan pracy w poszczególnych komisjach; na drugiej przedstawiono protokół z przebiegu pierwszej sesji, zostały także zaproponowane niektóre projekty statutów i odbyła się szeroka dyskusja nad tzw. zagadnieniami kontrowersyjnymi. Podczas trzeciej sesji plenarnej omówiono projekty statutów przygotowanych przez Komisje I, V i VI w celu ich lepszego dopracowania. Uczestnicy sesji czwartej przegłosowali i przyjęli projekty statutów: „Rodzina katolicka”, „Przygotowanie do małżeństwa i duszpasterstwo rodzin”, „Dobra doczesne Kościoła”, „Procesy i sankcje w Kościele”. Na sesji piątej przegłosowano i przyjęto projekty statutów: „Prawa i obowiązki wiernych świeckich”, „Sakramenty święte”, „Przepowiadanie Słowa Bożego”, „Nauczanie katechetyczne”, „Misje katolickie”, „Wychowanie katolickie i środki masowego przekazu”. Podczas sesji szóstej przygotowano i przyjęto projekty statutów: „Przygotowanie do kapłaństwa a obowiązki i praca duchownych”, „Hierarchiczne struktury Kościoła oraz parafia i jej duszpasterze”, „Dziekani”, „Instytuty życia konsekrowanego w diecezji” oraz „Uświęcające zadania Kościoła”. Wreszcie podczas sesji siódmej, 9 grudnia 1989 r., nastąpiło uroczyste zatwierdzenie uchwał synodalnych, które miały obowiązywać od chwili ich publikacji⁸⁴.

Zagadnienia treściowe synodu koszalińsko-kołobrzeskiego można podzielić na pięć części. W pierwszej redaktorzy uchwał zwrócili uwagę na apostołstwo wiernych świeckich, rodzinę katolicką, parafialną radę duszpasterską, duszpasterstwo służby liturgicznej, grupy modlitewne i ruchy religijne, duszpasterstwo charytatywne, trzeźwościowe, stanów i grup zawodowych, turystyczno-wczasowe oraz duszpasterstwo kuracjuszy⁸⁵. Druga część mówi o przygotowaniu do kapłaństwa, obowiązkach i prawach duchownych, hierarchicznej strukturze Kościoła, parafii i jej duszpasterzach, instytutach życia konsekrowanego⁸⁶. Część trzecia statutów synodalnych zwraca uwagę na przepowia-

⁸³ Zob. *Pierwszy synod diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej*, Koszalin 1986-1990, s. III-IV.

⁸⁴ Tamże, s. 225-227.

⁸⁵ Tamże, s. 1-39.

⁸⁶ Tamże, s. 41-59.

danie słowa Bożego, nauczanie katechetyczne, wychowanie katolickie, misje katolickie i środki społecznego przekazu⁸⁷. Księga czwarta traktuje o sakramentach świętych, pozostałych aktach kultu Bożego, jakimi są sakramentalia, pogrzeb kościelny, kult świętych obrazów i relikwii, śpiew i muzyka sakralna, miejsca święte, dni świąteczne, dni pokuty i posty oraz ekumenizm. Księga piąta jest poświęcona dobrom doczesnym Kościoła, szósta zaś procesom i sankcjom kościelnym⁸⁸.

Dekretem z dnia 10 listopada 1990 r., administrator apostolski archidiecezji w Lubaczowie, biskup Marian Jaworski, promulgował uchwały synodu archidiecezjalnego w L u b a c z o w i e, które miały obowiązywać z chwilą ich publikacji. Obrady synodalne miały miejsce podczas trzech sesji plenarnych. Uchwały tego zgromadzenia zostały promulgowane 10 listopada 1990 r., a zaczęły obowiązywać od chwili ich publikacji drukiem, czyli od 1 stycznia 1991 r. Jednocześnie straciły moc obowiązujące dotąd statuty synodu archidiecezjalnego lwowskiego z 1930 r.⁸⁹

Synod lubaczowski zwrócił uwagę na kaznodziejstwo, katechizację, środki społecznego przekazu, udział archidiecezji w działalności misyjnej oraz stosunek do ateizmu, laicyzacji i obojętności religijnej. Poświęcił także dużo miejsca sakramentom świętym, okresom liturgicznym, modlitwie Kościoła, pogrzebowi, liturgicznej służbie ołtarza, śpiewowi i muzyce sakralnej, miejscom kultu i sztuce sakralnej oraz sanktuariom. W ostatniej części synod traktuje o strukturze hierarchicznej Kościoła, duchowieństwie diecezjalnym, przygotowaniu do kapłaństwa, powołaniu, instytucjach życia konsekrowanego, roli świeckich w życiu Kościoła, duszpasterstwie małżeństw, rodzin, młodzieży i grup zawodowych; wspomina również o apostołstwie miłości miłosiernej, pracownikach parafialnych oraz dobrach doczesnych Kościoła.

III synod k i e l e c k i został zapowiedziany przez biskupa kieleckiego Stanisława Szymeckiego 12 kwietnia 1981 r. Właściwe prace synodalne rozpoczęły się w 1984 r., a zakończyły się w 1991 r. Pierwsza sesja odbyła się 22 listopada 1988 r., ale wstępne prace nad jej uchwałami rozpoczęły się już 1 stycznia 1984 r.⁹⁰ Kolejne sesje plenarne odbyły się: 25 maja 1989 r.,

⁸⁷ Tamże, s. 60-72.

⁸⁸ Tamże, s. 73-105.

⁸⁹ Zob. *Synod archidiecezji w Lubaczowie*, Lubaczów 1992 (mps), s. 1.

⁹⁰ *III synod diecezji kieleckiej 1984-1991*, Kielce 1992, s. 10.

22 lutego 1990 r., 12 czerwca 1990 r., 25 września 1990 r. i 9 lutego 1991 r. Ostatnia sesja miała miejsce 3 czerwca 1991 r., z udziałem Ojca świętego Jana Pawła II. Dnia 3 czerwca 1992 r. biskup kielecki promulgował uchwały z zaznaczeniem, że wchodzi one w życie z dniem 1 września 1992 r.⁹¹

Uchwały synodalne na pierwszym miejscu mówią o teologii Kościoła partykularnego, prezentują też rys historyczno-pastoralny diecezji kieleckiej oraz refleksję teologiczną o życiu wiary tego Kościoła. W części pierwszej, pt. „Wspólnota Kościoła kieleckiego”, mówi się o powołaniu, formacji kandydatów do kapłaństwa, służbie i życiu kapłanów w Kościele, ich stałej formacji, sprawach bytowych. Wspomniane są również instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego, pracownicy świeccy, ich powołanie i posłannictwo. Podaje się także dyspozycje o formach strukturalnych Kościoła kieleckiego i sprawie dialogu ekumenicznego. Część druga – „Posługa nauczania” – reguluje dziedziny związane z przepowiadaniem słowa Bożego, katechizacją, chrześcijańską formacją młodych, problemem środków społecznego przekazu w duszpasterstwie i dziełami misyjnymi. W części trzeciej uchwał synodu – „Posługa uświęcania” – mówi się o życiu liturgicznym, muzyce sakralnej i budownictwie sakralnym. Część czwarta – „Posługa pasterzowania” – traktuje o życiu małżeńskim i rodzinnym, duszpasterstwie charytatywnym, specjalnym i ludzi pracy, o sanktuariach, duszpasterstwie ludzi w drodze i duszpasterstwie trzeźwości.

Biskup płocki Zygmunt Kamiński, listem pasterskim z dnia 4 marca 1990 r., zapowiedział zwołanie XLII synodu diecezji p ł o c k i e j. Prace synodalne trwały od 1987 do 1991 r. Celem synodu było podjęcie przez Kościół płocki nowych zadań na polu wiary i życia społecznego. Wysiłki synodalne zmierzały do ożywienia wiary wobec współczesnych problemów.

Pierwsza sesja plenarna, która odbyła się 17 listopada 1990 r., dotyczyła udziału w posłudze nauczania ludu Bożego w diecezji płockiej. Druga, zwołana na 9 lutego 1991 r., poruszała problematykę udziału wiernych diecezji płockiej w posłudze uświęcania. Trzecia odbyła się 20 kwietnia 1991 r. i dotyczyła udziału katolików diecezji płockiej w posłudze pasterzowania. Cała treść statutów synodalnych została zawarta w sześciu księgach.

Synod zakończył swoją pracę 7 czerwca 1991 r. w obecności Ojca świętego Jana Pawła II. Tegoż dnia biskup płocki promulgował uchwały synodalne,

⁹¹ Tamże, s. 28.

zaznaczając, że wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1992 r., tj. w uroczystość Maryi Świętej Bożej Rodzicielki⁹².

Statuty XLII synodu płockiego zawierają w pierwszej księdze normy ogólne (ustawy kościelne, dekryty oraz instrukcje, akty administracyjne, dekryty i ustawy szczegółowe, respekty, przywileje i dyspensy). W księdze drugiej – „Lud Boży” – jest mowa o wiernych, wewnętrznej organizacji Kościoła diecezjalnego, instytucjach życia konsekrowanego i stowarzyszeniach życia apostołskiego. W księdze trzeciej, pt. „Nauczycielskie zadania Kościoła”, synod zwraca uwagę na posługę słowa Bożego, działalność misyjną, wychowanie katolickie i środki społecznego przekazu. W księdze czwartej, pt. „Uświęcające zadanie Kościoła”, zajęto się dziedziną sakramentów świętych, pozostałych aktów kultu Bożego, miejsc i czasów świętych. Księga piąta, pt. „Dobra doczesne Kościoła”, składa się z następujących wątków tematycznych: nabywanie i zarząd dóbr, umowy, zwłaszcza alienacja oraz pobożne zapisy i fundacje. W ostatniej, szóstej księdze statutów synodalnych mówi się o sankcjach karnych i procesach.

II synod p o z n a ń s k i, zwołany przez apba Jerzego Strobę, trwał od 23 maja 1992 do 13 czerwca 1993 r. Decydującym impulsem do jego zwołania był Nadzwyczajny Synod Biskupów odbyty w 1985 r.⁹³, w którym uczestniczył abp Jerzy Stroba. Statuty synodalne zostały wypracowane podczas 10 sesji plenarnych, które odbyły się w dniach: 13 czerwca, 12 września, 10 października, 11 listopada, 12 grudnia 1992 r. oraz 23 stycznia, 13 lutego, 13 marca, 22 maja, 5 czerwca 1993 r. Uchwały synodu zostały promulgowane dekretem z dnia 31 grudnia 1993 r.⁹⁴ Moc obowiązującą uzyskały w uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego, 3 kwietnia 1994 r.

Dokumenty archidiecezjalnego synodu poznańskiego zredagowano w trzech ciągach tematycznych, odpowiadających trzem najistotniejszym zadaniom Kościoła sprawowanym z polecenia Chrystusa: nauczaniu, kierowaniu i uświęcaniu. W pierwszej grupie tematycznej synod przedstawił istotę nauczycielskiego zadania Kościoła archidiecezjalnego oraz działalność, jaką należy podjąć. Grupa druga dotyczy różnorodnych rodzajów powołań w Kościele hie-

⁹² Zob. *XLII synod diecezji płockiej (1987-1991)*, Płock 1992, s. 236-238.

⁹³ Na synodzie tym stwierdzono, iż nauka Soboru Watykańskiego II, jak do tej pory, ani nie została wystarczająco poznana, ani zrealizowana. Synod wskazał na synody diecezjalne jako skuteczne środki do osiągnięcia tego celu.

⁹⁴ *Poznański synod archidiecezjalny 1992-1993. Dokumenty*, Poznań [b.r.w.], s. 45.

rarchicznym. Grupę trzecią natomiast charakteryzują cztery dokumenty dotyczące duszpasterstwa oraz liturgii i sprawowania sakramentów.

Same statuty synodalne można podzielić na poszczególne wątki tematyczne: przepowiadanie słowa Bożego, katechizacja, środki społecznego przekazu, Eucharystia, inne formy kultu Bożego, miejsca święte, życie sakramentalne, kapłan w społeczności wiernych, instytuty życia konsekrowanego, małżeństwo i rodzina, posłannictwo charytatywne, apostołstwo świeckich i dobra doczesne Kościoła.

Dnia 4 kwietnia 1994 r., w Poniedziałek Wielkanocny⁹⁵, zostały promulgowane przez bpa Bronisława Dembowskiego uchwały II synodu w ł o c ł a w s k i e g o. Zawarto je w 11 rozdziałach i 21 aneksach. Uzyskały one moc obowiązującą od 1 września 1994 r., w dzień wspomnienia bł. Bronisławy.

Treść statutów II synodu wrocławskiego dotyczy przepowiadania słowa Bożego, katechizacji, środków społecznego przekazu, Eucharystii, innych form kultu Bożego, miejsc świętych, życia sakramentalnego, kapłanów w społeczności wiernych, instytutów życia konsekrowanego, małżeństwa i rodziny, posłannictwa charytatywnego, apostołstwa świeckich i dóbr doczesnych Kościoła⁹⁶.

Uroczysta inauguracja synodu w r o c ł a w s k i e g o nastąpiła 30 września 1985 r.⁹⁷ Do tego czasu były prowadzone prace wstępne przez specjalne do tego celu powołaną Komisję Przygotowawczą. We wszystkich komisjach synodalnych – centralnych i terenowych – byli zaangażowani zarówno duchowni, jak i wierni świeccy. Uroczyste zakończenie synodu nastąpiło w uroczystość Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła w 1991 r.⁹⁸

Postanowienia synodu dotyczą liturgii, kaznodziejstwa, katechizacji, duchowieństwa, rodziny, katolików świeckich, zakonów, młodzieży, problemów społecznych, struktur kanoniczno-prawnych, kształcenia kadr duchownych i świeckich, duszpasterstwa, dzieła miłosierdzia, ekumenizmu, środków społecznego przekazu oraz sztuki i budownictwa sakralnego.

⁹⁵ Zob. *II synod diecezji wrocławskiej. Statuty*, Wrocław 1994, s. 3.

⁹⁶ Zob. W. G ó r a l s k i, *Drugi synod Diecezji Wrocławskiej*, „Ateneum Kapłańskie”, 87(1995), z. 1, s. 71-83.

⁹⁷ *Synod archidiecezji wrocławskiej 1985-1991*, Wrocław 1995, s. 5.

⁹⁸ Tamże, s. 6.

Treść synodu jest próbą odpowiedzi na pytanie postawione na początku prac synodalnych: „Co uczynić, aby doprowadzić do odnowy i przystosować do współczesnych warunków życia religijnego oraz działalności duszpasterskiej i apostołskiej Kościoła wrocławski?”⁹⁹

III

Po Soborze Watykańskim II odbyło się w Polsce 18 synodów, w tym jeden prowincjalny (krakowski). Zaprezentowany przez diecezje Europy Zachodniej nowy, posoborowy model synodu spotkał się w Polsce z pozytywnym przyjęciem. Zakończone tutaj zgromadzenia synodalne, uwieńczone promulgowaniem przez prawodawców diecezjalnych uchwał końcowych (zazwyczaj obszernych), stanowią bezsprzecznie doniosłe wydarzenie w życiu Kościoła lokalnego. Uchwały te, uwzględniające szeroką panoramę zagadnień odnoszących się do wielu dziedzin życia kościelnego, pozostają cennym dorobkiem myśli posoborowej, torującej sobie drogę do wielu środowisk. Dokumenty te należy uznać – w większej części – za udaną próbę urzeczywistnienia nauki i wskazań Vaticanum II.

W trzydziestoletnim już okresie odbywania synodów posoborowych w Polsce można dostrzec dwa etapy: od zakończenia Soboru do promulgowania (25 stycznia 1983 r.) nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz po promulgowaniu wymienionego zbioru Jana Pawła II. Zgromadzenia synodalne, które powzięły uchwały końcowe już po opublikowaniu KPK, charakteryzują się wyraźnym nawiązywaniem w swoich uchwałach do nowego ustawodawstwa powszechnego, choć stopień tego odniesienia pozostaje dość zróżnicowany.

Wypada dodać, iż w nurcie synodów posoborowych znajdują się także synody diecezjalne, dotąd nie zakończone, a więc: drohiczyński, toruński, łowicki, przemyski, łomżyński, łódzki, pelpliński, zamojsko-lubaczowski, siedlecki, białostocki i sandomierski. Z pewnością i te zgromadzenia wniosą swój określony wkład w dzieło posoborowej reformy i odnowy Kościoła.

Należy wreszcie wyrazić nadzieję, iż tak znaczący dorobek synodu prowincjalnego krakowskiego oraz zakończonych już bądź trwających synodów diecezjalnych stanie się cennym wkładem w dzieło wkraczającego w swą fazę finalną drugiego polskiego synodu plenarnego.

⁹⁹ Tamże.